

Opettajan velvollisuudet ja oikeudellinen vastuu

Opettajan virkavelvollisuuksien mukaisesta käyttäytymisestä ei ole säädetty erikseen koululainsäädännössä, vaan opettajaa koskevat kunnallisen viranhaltijan asemasta annetun lain 17 §:n ja valtion virkamieslain 14 §:n j 15 §:n yleiset käyttäytymisnormit.

Niiden mukaan:

- Viranhaltijan/virkamiehen on suoritettava virkasuhteeseen kuuluvat tehtävät asianmukaisesti ja viivytyksettä noudattaen asianomaisia säännöksiä ja määräyksiä sekä työnantajan työnjohto- ja valvontamääräyksiä.
- Viranhaltijan/virkamiehen on toimittava tehtävässään tasapuolisesti ja käyttäytyttävä asemansa ja tehtävänsä edellyttämällä tavalla.
- Viranhaltija/Virkamies ei saa vaatia, hyväksyä tai ottaa vastaan taloudellista tai muuta etua, jos se voi heikentää luottamusta virkamieheen taikka viranomaiseen.

Opettajan virkasuhteeseen kuuluvien tehtävien asianmukaista suorittamista sekä aseman ja tehtävän mukaista käyttäytymistä määrittävät useat eri lait, ensisijaisesti tietysti koululainsäädäntö. Sen mukaisesti opettajan tulee huolehtia opetussuunnitelman mukaisen opetuksen antamisesta ja opetuksellisista tukitoimista, oppilashuollosta, yhteistyöstä

kodin kanssa, turvallisesta opiskeluympäristöstä ja oikeudenmukaisesta arvioinnista. Opetustoimen lainsäädännön ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain mukaan opettajan on myös vaitiolovelvollinen. Vaitiolovelvollisuudesta voi poiketa ainoastaan laissa olevan nimenomaisen säännöksen tai asianosaisen antaman suostumuksen perusteella.

Opettajan tulee työssään ottaa huomioon myös oppilaiden ja heidän huoltajiensa perustuslailliset oikeudet sekä hallintolaissa säädetyt hyvän hallinnon perusteet. Opettajan arkityössä tärkeitä perusoikeuksia ovat yhdenvertaisuus, sivistykselliset oikeudet, oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin, oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, uskonnon ja omantunnon vapaus, yksityiselämän suoja sekä sananvapaus ja julkisuus. Hallintolain hyvän hallinnon perusteiden mukaan opettajan tulee kohdella oppilaita ja heidän huoltajiaan tasapuolisesti sekä hallinnon palveluperiaatetta ja hyvän kielenkäytön vaatimusta noudattaen

Viranhaltijalain ja valtion virkamieslain mukaan työnantajalla on opettajaan nähden direktio- eli työnjohtovalta. Sen nojalla työnantajalla on oikeus antaa opettajille ja muulle henkilöstölle määräyksiä ja ohjeita työn suorittamistavasta. Työnantajan edustajana koululla on

Opettajan vastuu.....

rehtori, joka opetustoimen lainsäädännön mukaan vastaa koulun toiminnasta.

Opettajan oikeudellinen vastuu ja seuraamukset virheellisesti toiminnasta

Jos opettaja tehtävässään tahallisella tai tuottamuksellisella teolla tai laiminlyönillä rikkoo lakien, määräysten, ohjeiden tai suunnitelmien mukaisia virkavelvollisuuksiaan tai jättää noudattamatta työnantajan käskyt ja kiellot, hän saattaa joutua kantamaan virheellisestä toiminnastaan oikeudellisen vastuun. Vastuu toteutuu rikosvastuuna, vahingonkorvausvastuuna tai virkamiesoikeudellisena vastuuna. On myös mahdollista, että opettajan toiminnasta tehdään hallintokantelu aluehallintovirastolle, eduskunnan oikeusasiamiehelle tai valtioneuvoston oikeusasiamiehelle.

Rikosvastuu

Opettajan tekemien rikosten osalta on otettava huomioon, että häntä koskevat paitsi yleiset rikosoikeuden säännökset myös virkarikoksia koskevat säännökset, jotka ovat rikoslain 40 luvussa. Niiden mukaan tuottamuksellinenkin virkavelvollisuuksien vastainen toiminta on rangaistavaa. Seuraamuksina virkarikoksista voivat olla varoitus, sakko, vankeus ja viraltapano.

Opettajan rikosoikeudellisen aseman kannalta on merkittävää myös se, että työnantajalla on velvollisuus pyytää virkaan valitessaan hakijoita esittämään rikosrekisteriote, josta ilmenee, onko hakija syyllistynyt rikosrekisterilain 6 §:n

2 momentissa mainittuihin väkivalta-, huume- tai seksuaalirikoksiin.

Vahingonkorvausvastuu

Koulussa aiheutettuihin vahinkoihin sovelletaan vahingonkorvauslakia. Se joka tahallisesti tai tuottamuksesta aiheuttaa toiselle vahingon, on lain mukaan velvollinen korvaamaan sen. Opettajan työssään aiheuttamien vahinkojen osalta hänen vastuutaan lieventää kuitenkin ns. isännänvastuu, jonka mukaan työnantaja on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka työntekijä virheellään tai laiminlyönneillään työssä aiheuttaa. Työntekijä on lain mukaan kuitenkin velvollinen korvaamaan määrän, joka harkitaan kohtuulliseksi ottamalla huomioon vahingon suuruus, teon laatu, vahingon aiheuttajan asema, vahingon kärsineen tarve sekä muut olosuhteet. Jos työntekijän viaksi jää vain lievä tuottamus, ei vahingonkorvausta ole tuomittava. Jos vahinko on aiheutettu tahallisesti, on täysi korvaus tuomittava, jollei erityisistä syistä harkita kohtuulliseksi alentaa korvausta.

Virkasuhteen päättäminen viranhaltijasta johtuvasta syystä

Kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain mukaan työnantaja saa irtisanoa työntekijän vain asiallisen ja painavan syyn vuoksi. Tällaisena syynä voidaan pitää virkasuhteesta, laista tai määräyksistä johtuvien, virkasuhteeseen olennaisesti vaikuttavien velvoitteiden vakavaa rikkomista tai laiminlyöntiä sekä sellaisten viranhaltijan henkilöön liit-

Opettajan vastuu.....

tyvien työntekoa edellytysten olennaista muuttamista, joiden vuoksi viranhaltija ei enää kykene selviytymään tehtävistään. Syyn asiallisuutta ja painavuutta arvioitaessa on otettava huomioon työnantajan ja viranhaltijan olosuhteet kokonaisuudessaan. Viranhaltijaa ei kuitenkaan saa irtisanoa ennen kuin hänelle on varoituksella annettu mahdollisuus korjata menettelynsä. Kirjallisesta varoituksesta ei saa hakea muutosta valittamalla.

Työnantaja saa purkaa viranhaltijan virkasuhteen noudatettavasta irtisanomisajasta tai määräajan pituudesta riippumatta päättyväksi heti vain erittäin painavasta syystä. Tällaisena syyinä voidaan pitää laista tai määräyksistä johtuvien, virkasuhteeseen olennaisesti vaikuttavien velvoitteiden niin vakavaa rikkomista tai laiminlyöntiä, että työnantajalta ei voida kohtuudella edellyttää virkasuhteen jatkamista edes irtisanomisajan pituista aikaa.

Hallintokantelu

Kantelulla tarkoitetaan ylemmälle viranomaiselle (tai nimenomaisen säännöksen perusteella kanteluita tutkivalle viranomaiselle) tehtyä ilmoitusta tai ilmiantoa virheellisestä menettelystä tai laiminlyönnistä. Aluehallintovirastoon tai ylemmille laillisuusvalvojille, eduskunnan oikeusasiamiehelle ja valtioneuvoston oikeuskanslerille, voi tehdä kantelun silloin, kun katsoo kantelun kohteena olevan organisaation tai henkilön menettelyn tai toiminnan olevan lainvastaista, virheellistä tai epäasianmukaista. Kantelun voi tehdä myös tehtävien laiminlyönnin perusteella. Hallin-

tolain nojalla kahta vuotta vanhemmasta asiasta tehtyä kantelua ei tutkita, ellei siihen ole erityistä syytä

Viranomaisen voi kanteluun perehdyttyään antaa hallinnollista ohjausta sille taholle, jonka toiminnasta kantelussa on kyse. Kanteluun antamassaan päätöksessä laillisuusvalvontaviranomainen voi huomauttaa lainvastaisesta toiminnasta, kiinnittää huomiota lain oikeaan tulkintaan tai lausua käsityksensä lain oikeasta tulkinnasta.

Mainitut pykälät QR-koodeina

Laki kunnallisesta viranhaltijasta

Valtion virkamieslaki

Rikoslaki

Rikosrekisterilaki

Vahingonkorvauslaki

Lisää tietoa hallintokantelusta OAJ.fi

Esko Lukkarinen, Länsi-Suomen Avi